

БАШКОРТОСТАН — УКРАЇНА: НАУКА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

Міжнародна наукова конференція
(Уфа, 21—22 вересня 2011 р.)

21—22 вересня 2011 р. в Уфі відбулася Міжнародна наукова конференція «Башкортостан — Україна: наука, освіта, культура в роки Великої Вітчизняної війни», патронувана президентом НАН України академіком НАН України Б.Є. Патонем, посольством України в РФ, президентом і урядом Республіки Башкортостан і присвячена 70-й річниці евакуації Академії наук Української РСР у роки Великої Вітчизняної війни. До Башкирії було евакуйовано більшість наукових установ Академії, її Президію, а також наукову бібліотеку з численними зібраннями архівних, рукописних, картографічних фондів.

Делегацію НАН України склали: академік А.Г. Загородній (голова), академік В.В. Гончарук, д.ф.н., проф. П.Ю. Гриценко, к.ф.н. С.А. Гальченко, к.ф.н. Г.В. Довженок. На пленарному засіданні виступив надзвичайний і повноважний посол України в РФ В.Ю. Єльченко (він брав участь і в інших широких заходах, присвячених цій події); з вітанням президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона присутніх ознайомив академік А.Г. Загородній; вітання від уряду Республіки Башкортостан зачитала В.В. Латипова; також було передано вітання від Національної спілки письменників України.

На науковій сесії, яка проходила у приміщенні Уфимського філіалу Московського державного гуманітарного університету ім. М.О. Шолохова, було заслухано 21 доповідь українських і башкирських вчених. У доповіді академіка НАН України А.Г. Загороднього «Співробітництво, овіяне війною (до 70-річчя евакуації Академії наук УРСР в Башкирську АРСР)» докладно відтворено діяльність Академії в умовах евакуації, відзначено високу організованість у роботі тогочасної Президії Академії, злагоженість і взаємодію у співробітництві з державними органами БАРСР. Підкреслено, що діяльність учених АН УРСР в Башкортостані була підпорядкована насамперед вирішенню проблем, пов'язаних із посиленням обороноздатності держави, виявленню, вивченню й використанню з цією метою природних ресурсів регіону. Водночас поглиблювалися фундаментальні дослідження у галузі природничих, фізико-математичних, хіміко-біологічних, медичних наук, які оперативно втілювалися у розв'язання прикладних, практичних питань медицини, біології, екології, економіки та ін.

Академік НАН України В.В. Гончарук доповів про внесок хіміків АН УРСР у роки евакуації в розвиток фундаментальних і

прикладних досліджень, у формування цієї галузі знань в Башкортостані, що стало наслідком взаємодії з ученими АН УРСР, а також про сучасні досягнення вчених-хіміків України, окреслив можливі перспективи співпраці з хіміками Башкортостану. Доповідач окремо зупинився на проблемах хімії води, що сьогодні належать до пріоритетних в науці і мають загальнопланетарне значення.

Проф. П.Ю. Гриценко розкрив особливості діяльності вчених-гуманітаріїв в евакуації, підкреслив багатоплановість теоретичних і прикладних досліджень проблем історії, археології, мови, літератури, етнографії та фольклору, поєднання власне українознавчої проблематики зі славістичною. Зазначено, що значної ваги у дослідженнях гуманітаріїв було надано мові, фольклору, етнографії українців, які проживають у Башкортостані з кінця ХІХ ст. і добре зберегли свою мовно-культурну ідентичність.

Про тісну й результативну взаємодію АН й українських творчих спілок доповів к.ф.н. С.А. Гальченко, який докладно окреслив значний і багатогранний доробок українських письменників у роки війни. Зокрема,

зауважено, що Уфа стала місцем створення багатьох шедеврів української літератури, поглиблення українсько-башкирських літературних і культурних взаємин; водночас саме в евакуації зміцніли зв'язки українських письменників і митців з АН, які продовжувалися і в повоєнні десятиліття.

К.ф.н. Г.В. Довженок відтворила у доповіді історію збереження й розширення рукописного фольклорно-етнографічного фонду АН, який було евакуйовано до Уфи серед інших рукописних і колекційних зібрань Академії, що забезпечило їм збереження. Серед збережених раритетів – і схвалений до друку в 1943 р. збірник праць «Українці в Башкирії», який опубліковано лише у 2011 р.

Зацікавлення викликала і доповідь проф. В.Я. Бабенка (керівника Наукового товариства українців Башкортостану) про стан збереження мови і традиційної культури українців Башкирії, перспективи розширення українознавчих студій, включно зі спільними з НАН України проектами.

Цінні свідчення про уфимський (евакуаційний) період діяльності українських учених подали у своїх доповідях уфимські

дослідники: про фізиків М.М. Крилова, М.М. Боголюбова – Ю.В. Єрґін, про О.В. Палладіна – Б.І. Чернишова, про М.Д. Стражеска – Р.Н. Сулейманова, про А.М. Меркова – А.У. Киньябулатов, Н.Х. Шарафутдінова, про М.Т. Рильського – Л.Р. Багірова та ін. Так само інформативними були доповіді про окремих українських діячів культури, театри, які перебували в роки війни в Уфі. Важливо, що ці доповіді ґрунтуються на уфимських архівах, в яких, як було підкреслено, збереглося чимало унікальних даних (зокрема фотографій, рукописів) про українських вчених, діячів культури, письменників.

Перспективною для розвитку співпраці НАН України і АН РБ була зустріч українських науковців із членами Президії АН РБ. Академік А.Г. Загородній поінформував президента АН Башкортостану академіка Р.Н. Бахтизіна і членів Президії про багатопланову діяльність НАН України і можливі напрямки й пріоритети співпраці. Башкир-

ські вчені виявили велике зацікавлення діяльністю НАН України, можливістю реалізувати обопільно вигідні фундаментальні й прикладні наукові проекти. Зустріч в АН РБ засвідчила доцільність і своєчасність поглиблення українсько-башкирських наукових контактів.

Делегацію НАН України в Башкортостані ознайомили з багатьма добре збереженими меморіальними місцями, пов'язаними з перебуванням АН УРСР в Башкортостані під час війни, із діяльністю загальноосвітньої школи в одному з українських сіл, у якій частину предметів викладають українською мовою.

В університеті було розгорнуто виставку про історію українських сіл Башкортостану та вивчення мови і культури їхніх мешканців. Інформативно виявилася й експозиція іншої виставки — українських наукових і художніх видань, друкованих у роки війни в Уфі та інших центрах евакуації АН УРСР.